KONINKLIJKE ACADEMIËN VAN BELGIË

NATIONAAL BIOGRAFISCH WOORDENBOEK

20

OVERDRUK

BRUSSEL
PALEIS DER ACADEMIËN
2011

gekregen. Ze moest antipathieke figuren tot leven brengen, onder meer in *Maria Stuart* van Schiller, *Kat op een heet zinken dak* van Tennessee Williams, *Living room* van Graham Greene en *Het bezoek van de oude dame* van Dürrenmatt. Voor haar rol als Claire in dit stuk van Dürrenmatt kreeg ze in 1960 de Helenaprijs van de krant *Het Laatste Nieuws*.

Ofschoon ze die rollen uitstekend vertolkte, meende ze dat aldus rond haar een imago groeide dat geenszins correspondeerde met haar persoonlijkheid, en dat irriteerde haar. Bovendien had ze het moeilijk met de evolutie in de artiestenwereld. De jonge Vlaamse televisie trok artiesten tijdelijk of definitief uit de KVS weg, onder meer voor het populaire feuilleton *Schipper naast Mathilde*. Hun aandacht raakte versnipperd tussen toneel en tv en voor Verschueren gingen die twee niet samen. Zelf speelde ze een rol in de tv-film *Heer Halewijn* (1960), maar in 1964 verliet ze de schouwburg. Directeur De Ruyter trachtte haar op andere gedachten te brengen, maar ze bleef koppig bij haar besluit. Ze werd niet officieel bedankt voor haar levenslange inzet. Ze was zevenenzestig.

Als oudere vrouw woonde ze in een appartement op de derde verdieping in de Vuurkruisenlaan in Laken (Brussel). Ze bleef het gebeuren in de KVS volgen. Jarenlang woonde ze de selectieproeven bij van de Rezy Verschueren declamatiewedstrijd. In 1960 immers had het Vlaams Toneelverbond Noord-Oost-Brussel de naam van Rezy Verschueren verbonden aan een jaarlijkse declamatiewedstrijd voor de jeugd. In 1978 werd het Rezy Verschuerenfonds opgericht dat de organisatie van de wedstrijd op zich nam.

Maar geleidelijk raakte ze vereenzaamd en had ze het moeilijk om voor zichzelf te zorgen. De meeste vrienden en bekenden waren overleden en een nicht had haar een groot deel van haar spaargeld afgetroggeld. De deur van het appartementsgebouw werd 's avonds door de huiseigenaar gesloten. Mede daardoor kon ze pas na uren een dokter laten komen toen ze op een nacht gevallen was en had ze daarna serieuze problemen met haar benen. Ze dacht vaak aan zelfdoding maar was bang dat die zou mislukken en dat ze er dan nog erger aan toe zou zijn. In een periode van depressie heeft ze haar rijke documentatie over haar leven en optredens vernietigd.

De laatste maanden van haar leven verbleef ze in het rustoord St.-Alena in Dilbeek (naast het gemeentelijk park). Ze overleed op 20 maart 1986. De verassing had in strikte intimiteit plaats in Ukkel in de aanwezigheid van enkele schaarse familieleden. Ze was 89 jaar geworden. Slechts in enkele bladen verscheen een kort overlijdensbericht.

Rezy Verschueren heeft in belangrijke mate bijgedragen om het Vlaamse toneel in Brussel volwassen te maken. Het bekendst werd ze als tragédienne, maar ze heeft ook heel wat komische rollen subliem vertolkt.

Bronnen & lit. : ANTWERPEN, AMVC-Letterenhuis, Verschueren Rezy V494 ; — BRUSSEL, AMVB ; — F. BUYL, Rezy Verschueren vertelt oude theaterbelevenissen, in : *Het Laatste Nieuws*, 06.04.1970, 4 ; — F. DE KEYSER, Rezy Verschueren 80. Zij hielp het Vlaams toneel groot worden, in : *Het Laatste Nieuws*, 27.11.1976 ; — M. LEMAITRE, „Een eresaluut aan Rezy Verschueren", in : *De Brusselse Post*, 27/ 9, 15.09.1977, 18-20 ; — H. MEERT, *Open Doek. Honderd jaar Koninklijke Vlaamse Schouwburg*, Brussel, 1977 ; — J. L. STEPPÉ e.a., *Gedenkboek* (met diverse getuigenissen), Rezy Verschueren Fonds, <1978>, opnieuw uitgegeven als postume editie in 1986 ; — F. VANHEMELRYCK e.a., *Herman Teirlinck*, vzw Zenne en Zoniën Opbouwwerk, Dworp (Beersel), 1979 ; — LDE, Wie is de vrouw achter het Rezy Verschueren-Fonds, in : *De Standaard* <Streeknieuws>, 21.04. 1982, 20BB ; — J. VAN SCHOOR, De Vlaamse dramaturgie na de Eerste Wereldoorlog, in : *Culturele Geschiedenis van Vlaanderen*, 9, Deurne, 1983, 117-137 ; — F. VAN CAMPENHOUT, Rezy Verschueren, in : *Ons Brussel*, 5/3, maart 1984, 30 ; — F.D.K., Rezy Verschueren (89) heengegaan, in : *Het Laatste Nieuws*, 27.03.1986, 13 ; — C. CAREMANS, *Herman Teirlinck. Breviarium*, Antwerpen, 1997, 266 ; — K. HOEFKENS, *De Koninklijke Vlaamse Schouwburg tijdens de Tweede Wereldoorlog. On-Vlaamse Lachbarak of Kunsttempel aan de Lakenstraat,* (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Antwerpen), Antwerpen, 2005 ; — P. QUINTENS e.a., *Ruimte & Spel in en rond de Koninklijke Vlaamse Schouwburg*, (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), Brussel, 2007.

Frans VAN CAMPENHOUT

VIÉRIN, Joseph (Jos), [soms **Jozef**], architect en politicus.

Architect Joseph VIÉRIN omstreeks 1940 in zijn tuin te Brugge (foto : Brugge, Familiearchief Viérin).

Joseph Marie Hyppolite Constant Viérin, zoon van Bénigne Constantin Léopold (1828-1895) en Mathilde Sophie Laridon (1831-1900), werd geboren op 10 mei 1872 in de familiewoning bij de Oude Halle op de Grote Markt van Kortrijk. Zijn ouders waren kunstminnend en hadden een florerende zaak van laken voor Vlaamse kapmantels. De bakermat van de familie Viérin was het land van Valgrisenche in de Aosta vallei (Piemonte), dat Jean-Grat Viérin (1798-1886), de grootvader van Jos, op dertienjarige leeftijd had verlaten. Viérin had vier broers, o.m. de kunstschilder Emmanuel Viérin (1869-1954). In 1897 trouwde Jos Viérin met Pauline Marguerite Maria Carbon (1874-1944), dochter van de schilder en kerkmeubelmaker Clément Carbon (*NBW,* dl. V, 164) en broer van architect Henri Carbon (1882-1950). Het echtpaar Viérin-Carbon kreeg acht kinderen : Jan-Frans (1899-1969), Godelieve (1900-1989), Elisabeth-Maria (1902-1902), Luc (1903-1979), Marc (1904-1978), Agnès (1905-1971), Elisabeth (1911-1951) en Marie-Joseph (1913-2007). Luc alsook enkele neven, kleinkinderen en achterkleinkinderen van Viérin werden architect, wat een architectenfamilie van vier generaties vormt. Viérin overleed in Brugge op 23 februari 1949.

Joseph Viérin liep middelbare school aan het St.-Amandscollege in Kortrijk en volgde na schooltijd tekenlessen aan de Academie. Omdat hij talent had, ging hij in 1890 architectuur studeren aan de Gentse St.-Lucasschool, waar hij in 1896 gediplomeerd werd. In die jaren maakte de in 1862 gestichte St.-Lucasschool haar eerste crisis door. Na de dood van baron Bethune (*NBW,* dl. I, 188) rees er betwisting over het oorspronkelijke en op de principes van Pugin gebaseerde neogotische model, dat de gotiek als enige ware christelijke kunst vooropstelde. Enerzijds stelde er zich de vraag naar de moderniteit van de St.-Lucasneogotiek die sinds 1884 door de absolute katholieke meerderheid als Belgische nationale stijl was gepropageerd. Anderzijds ontstond er een dringende nood aan vernieuwing door de ontwikkeling van de art nouveau in Brussel, een stijl die zich ontvoogd had van de historische modellen en als zodanig werkelijk modern was. Daarom kan gesteld worden dat Viérin tot de tweede generatie van St.-Lucasarchitecten behoort, een generatie die voor de Eerste Wereldoorlog afstand nam van de neogotische St.-Lucascanon en nieuwe paden in de kunsten verkende.

In 1896 vestigde Viérin zich als architect in zijn geboortestad. Hij werd er lid van het Kortrijkse Kunstgilde, een groepje kunstenaars geleid door schilder en meubelmaker Jozef de Coene (*NBW,* dl. III, 181) die ernaar streefde de St.-Lucasneogotiek, de Arts-and-Crafts en de art nouveau in een uitgesproken Vlaams en christendemocratisch perspectief tot synthese te brengen. Andere leden van het Kunstgilde waren de decorateur Karel Noppe (1867-1953), de architect Richard Acke (1873-1934), de beeldhouwer-schrijnwerker Victor Acke (1864-1953), alsook twee verwanten van Viérin, zijn broer Emmanuel (*NBW,* dl. II, 908) en zijn neef de keramist Pieter-Jozef Laigniel (1870-1950). Het gilde ontwierp hoofdzakelijk toegepaste kunstvoorwerpen in een eigentijdse taal die overeenstemde met de traditionele Vlaamse volkscultuur en tot de artistieke vernieuwing van de St.-Lucasscholen bijdroeg. Rond de eeuwwisseling werkten Jos en Emmanuel nauw

samen en woonden zij met hun gezin in een tweewoonst die eerstgenoemde aan de nieuw aangelegde Vanden Peereboomlaan in Kortrijk had gebouwd. De schrijver Stijn Streuvels (*NBW,* dl. V, 847) had nauwe contacten met het Kortrijkse Kunstgilde en gaf in 1903 aan Viérin de opdracht om een huis voor hem te ontwerpen. Samen verkenden de twee vrienden het platteland op zoek naar authentieke voorbeelden van landelijke huisarchitectuur. In 1913 zou Streuvels een deel van de toen genomen foto's in zijn boek *De landsche woning in Vlaanderen* publiceren. Zo ontstond in 1904-1905 *Het Lijsternest* op een terp, een zogenaamde klijtkop, te Ingooigem (Anzegem), waar Streuvels tot zijn dood zou wonen en het grootste deel van zijn werk schrijven. *Het Lijsternest* is een manifest van de keuze voor de Vlaamse traditie en de regionale volkscultuur : eenvoudige maar stevige vormen, baksteen en dakpannen als bouwmaterialen, lokale houtsoorten voor het interieur, en een minimum aan historiserende stijlkenmerken. Deze regionale, traditionele en geseculariseerde „Vlaamsche bouwtrant" werd als modern beschouwd omdat hij helemaal ontvoogd was van de neogotiek, goed gebouwd, bescheiden en rationeel.

Voor de Eerste Wereldoorlog bouwde Jos Viérin tal van kustvilla's, vooral in de badplaatsen Duinbergen, De Panne en Wenduine. Vanaf 1905 bouwde hij, naast villa-'s in een schilderachtige en modieuze cottagestijl, ook huizen in Vlaamse regionale stijl, gekenmerkt door niet geschilderde baksteengevels, houten kruisvensters, getrapte dakkapellen, groene luiken en rode daken. Enkele van zijn villa's werden gepubliceerd in de vakpers, in *L'Émulation* (1906), *Bulletin des Métiers d'Art* (1907 en 1908), *Petites maisons modernes de ville et de campagne, récemment construites* (1908), *L'Album de la maison moderne* (1908), *Villas et cottages des bords de la Mer* (1910). Viérin was niet de enige die aan de kust villa's in de Vlaamse regionale stijl bouwde. Achter deze stijlkeuze ging evenwel geen politieke betekenis schuil : de opdrachtgevers waren in belangrijke mate te vinden in de Franstalige bourgeoisie, die de Vlaamse regionale stijl authentiek, lokaal en modern vond.

In 1905 verhuisde Viérin met zijn gezin naar Brugge waar hij zich op een voortreffelijke manier inburgerde, als architect, katholiek en politicus. In Brugge was men toen volop bezig om de stad historiserend te restaureren in de „Brugsche bouwtrant", een vorm van laatmiddeleeuwse baksteengotiek die gebruik maakte van traveenissen, maaswerkdecoratie en kruisvensters. Sinds 1877 verleende de stad subsidies voor het herstel van „kunstgevels". Kanunnik Adolphe Duclos (*NBW,* dl. XIV, 175), een van de spilfiguren in het behoud en herstel van het oude Brugge, publiceerde in 1902 het referentiewerk *L'art des façades à Bruges*. Dat jaar vond ook de succesvolle tentoonstelling *Les Primitifs Flamands à Bruges* plaats, een mijlpaal in de kunstgeschiedenis en voor de identiteitsvorming van de stad. De komst van Viérin naar Brugge was vermoedelijk ingegeven door het vroegtijdige overlijden van stadsarchitect Charles de Wulf (*NBW,* dl. I, 971). Het stadsbestuur nodigde Viérin kort daarop uit om het door De Wulf ontworpen hoekpand *Dit is in Groeninghe* (Eekhoutsraat 2) te voltooien. Het gezin Viérin nam zijn intrek in dit pand, waarvan de uitbouw met rondbooggalerij het perspectief op het belfort moest omkaderen, maar verhuisde in 1908 naar een pand aan de Hoogstraat dat meer plaats bood voor de groeiende praktijk van de architect.

Viérin werkte ook korte tijd als ambtenaar van de provincie West-Vlaanderen. Op 9 juli 1907 werd hij door de provincieraad aangesteld als „inspecteur architecte provincial" met als taak de door de provincie gesubsidieerde gemeentewerken te controleren en de provinciale gebouwen te onderhouden. In die functie ontwierp hij in 1909 de uitbreiding van het Brugse gerechtshof aan de Hoogstraat, een staaltje van St.-Lucasneogotiek in „Brugse stijl", dat onmiddellijk na zijn voltooiing in *L'Émulation* (1911) werd gepubliceerd. Viérin gaf zijn ontslag als provinciaal architect op 8 december 1911 ingevolge een klacht van de Bouwmeesterskring van West-Vlaanderen die hem niet gunde om naast zijn ambt opdrachten uit te voeren

VIÉRIN

Jos VIÉRIN, Het Lijsternest in Ingooigem, 1904-1905 (*Bulletin des Métiers d'Art*, 7, 1907-1908, 62).

voor de Stad Brugge en voor particulieren, zowel in Brugge als aan de kust. In 1912 aanvaarde Viérin de titel van „erebouwmeester van West-Vlaanderen".
Eens zijn talent en ervaring erkend waren wou Viérin een volledige, veelzijdige architectuurpraktijk uitbouwen, ingesteld op nieuwbouw in Vlaamse regionale stijl, Brugse stijl en cottagestijl, alsook op restauraties van middeleeuwse panden en kerken. In 1907 werd hij bestuurslid van het Genootschap voor de Geschiedenis te Brugge en in 1911 briefwisselend lid van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Na de dood van stadsarchitect Louis Delacenserie (*NBW*, dl. I, 308) voltooide Viérin de nieuwe bijgebouwen van het hof van Gruuthuse en kreeg hij in 1912 de opdracht voor de heraanleg van de omgeving van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. De nieuwe weg voor toeristen achter het kerkkoor, tussen het St.-Janshospitaal en de Dijver, met de nieuwe pastorij in Brugse stijl en de Bonifaciusbrug is ongetwijfeld een van zijn meesterwerken. Vanwege haar menselijke maat en haar contrast met de grote monumenten en drukke straten, blijft deze schilderachtige enscenering van kleine panden, water en groen, tot op de dag van vandaag een van de meest aantrekkelijke plekken in Brugge. De stedenbouwkundige esthetiek van Camillo Sitte (1843-1903) vond hier een voortreffelijke toepassing.

In 1913 vierde de Gentse St.-Lucasschool haar gouden jubileum en bouwde ze een eigen stand op de Wereldtentoonstelling die dat jaar in Gent plaatsvond. Viérin ontwierp deze stand en stelde er zijn plannen voor een neoromaanse kathedraal in Elisabethstad (heden Lubumbashi) in Belgisch Kongo tentoon. Op dat moment was Viérin een toonaangevend architect geworden zowel binnen de St.-Lucasbeweging als in Brugge en in West-Vlaanderen. Hij kon bogen op beeldbepalende realisaties zoals de *Groeningepoort* in Kortrijk (1908) en grote bouwwerken zoals het gemeentehuis (1905) en het *Palace Hotel* (1913-1914) in de nieuwe havenstad Zeebrugge.
In augustus 1914 vluchtten Jos en Emmanuel Viérin naar Oostkapelle op het eiland Walcheren. Daarna vestigden Jos en zijn gezin zich in Cheltenham en Oxford in Engeland. In opdracht van zijn neef Pieter-Jozef Laigniel, lid van het Kortrijkse Kunstgilde, tekende Viérin ontwerpen voor toegepaste kunsten. Laigniel zorgde voor de productie en de verkoop van deze objecten in de zaak die hij in Bournemouth had opgericht. In 1918 werd Viérin door Joris Helleputte (*NBW*, dl. XI, 362), de zeer St.-Lucasgenegen minister van Landbouw en Openbare Werken, belast met het documenteren van de landelijke architectuur in de Westhoek. Zijn waarnemingen en schetsen werden in

1921 gebundeld in *Over de landelijke woning aan de Vlaamsche kust. Kenteekens der bouwwijze van de streek*, waarvan zowel een Nederlandstalige als een Franstalige versie verscheen. Deze wetenschappelijke opdracht maakte deel uit van de voorbereiding van de wederopbouw van de verwoeste gewesten.

In de jaren 1920 bereikte het werkvolume van Viérin een hoogtepunt. Enerzijds kreeg hij tal van belangrijke opdrachten die hem verplichtten naar een groter pand, Langerei 18 in Brugge, te verhuizen en zijn bureau uit te breiden, alsook samen met andere architecten te werken, onder meer met Antoine Dugardyn (1889-1962), Richard Acke en Théo Raison (1869-1937). Bovendien stapte hij in 1921 in de politiek en zou hij gedurende zestien jaar Brugse schepen van Openbare Werken zijn. Vanaf het midden van de jaren 1920 trad zijn zoon Luc steeds meer op als volwaardige vennoot en figureren hun beider handtekeningen op de meeste plannen. In 1933 publiceerden zij samen in beide landstalen een fotoboek dat hun werk in de toenmalige crisisjaren moest promoten : *Jos & Luc Viérin, Brugge, Bouwmeesters, Bouwkundige uitvoeringen.*

In 1919 werd Viérin belast door de Hoog Koninklijk Commissaris voor het district West-Vlaanderen-Noord met de wederopbouw van Diksmuide en Nieuwpoort, twee volledig verwoeste stadjes aan het IJzerfront. Viérin tekende de plannen van aanleg die uitgingen van het behoud van het historisch gegroeide stratenpatroon en aanstuurden op een traditioneel-regionalistisch geïnspireerde architectuur. Afwijkingen konden enkel in de periferie plaatsvinden. Dit opzet kaderde geheel in de conservatieve wederopbouwvisie van de katholieken, gesteund door de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen. Verder hield Viérin middels raadgevende comités toezicht op alle individuele architectuurontwerpen. De wederopbouw was dus een uitgelezen kans om de stadjes op een stilistisch coherente wijze historiserend te reconstrueren, op dezelfde manier als in Ieper, Veurne en elders. Deze stijleenheid van de geïdealiseerde eeuwige Vlaamse katholieke stad

paste perfect in de toenmalige wereldvisie van de St.-Lucasarchitecten. Een vergelijking van de foto's van de Diksmuidse Markt voor en na de Eerste Wereldoorlog laat zien hoe de witte neoclassicistische gevels werden vervangen door bakstenen huizen met trapgevels, het neogotische stadhuis door een nieuwbouw met belfort in Vlaamse stijl, en de verwoeste middeleeuwse kerk gewoon identiek werd gereconstrueerd. Naast zijn superviserende rol, trad Viérin ook op als ontwerper van nieuwe gebouwen zoals de pastorie (1922) en het stadhuis (in samenwerking met Frans van Hove, 1921-1922) in Nieuwpoort, en het stadhuis van Diksmuide (in samenwerking met Valentin Vaerwyck, 1921-1922). Ook „reconstrueerde" hij de St.-Niklaaskerk en het Begijnhof in Diksmuide (1923-1931), alsook de hal, het belfort en de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Nieuwpoort (1921-1923). Tenslotte restaureerde Viérin in de jaren 1921-1925 in opdracht van de Dienst der Verwoeste Gewesten een reeks zwaar getroffen middeleeuwse baksteenkerken, met name de St.-Martinuskerk in Ardooie, de H.-Kruisverheffingskerk in Lampernisse, de Onze-Lieve-Vouwekerk te Nieuwkerke, de St.-Jan-Baptistkerk in Dranouter, de St.-Laurentiuskerk in Klerken, de St.-Martinuskerk in Kortemark, de St.-Petrus-en-Pauluskerk in Rumbeke, en de St.-Michielskerk in Avekapelle.

Voor de oorlog had Viérin slechts één nieuwe kerk ontworpen (de St.-Petruskerk te Oedelem-Oostveld, 1912-1913) en was zijn naam vooral verbonden met woningbouw. Tijdens het interbellum zou hij een belangrijke bijdrage leveren tot de vernieuwing van de kerkelijke architectuur in het bisdom Brugge. Terwijl Huib Hoste (*NBW,* dl. V, 464) de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Zonnebeke tot stand bracht (1921-1924), die vanwege haar zichtbare betonnen binnenstructuur als de eerste moderne kerk in België wordt beschouwd, bouwde Viérin de St.-Jan-Baptistkerk in Houthulst (1920-1923) en de Onze-Lieve-Vrouwkerk van Brielen in Ieper (1924), beide in een sobere romaanse stijl met rondbogen en koepelgewelven. Deze minder gedurfde stijl kon, vergeleken bij de vooroorlogse neogotiek, ook als vernieu-

wend gelden, zeker in het uiterst conservatieve bisdom Brugge. Viérin raakte ook in contact met de benedictijnen en de dominicanen, twee religieuze ordes die een belangrijke rol speelden in de vernieuwing van de liturgie en religieuze kunst. In de jaren 1907-1910 had de Duitse monnik Ludger Rincklake de kerk van de benedictijnenabdij Zevenkerken in St.-Andries bij Brugge gebouwd naar een uniek concept bestaande uit een vroegchristelijke basilica en een Byzantijnse koepelkerk gescheiden door een atrium. Viérin kreeg in 1927 de opdracht om de twee kerken te verenigen door de bouw van een centraal volume op de plaats van het atrium. Hij haalde zijn inspiratie uit de St.-Ambrosiuskerk in Milaan waarvan hij de krachtlijnen in de bakstenen gevel, de achthoekige vieringtoren en de campanile overnam. In 1924 was Viérin trouwens al begonnen met de bouw van een klooster voor benedictinessen die van Zevenkerken afhingen. Zo ontstond in dezelfde stijl de priorij van Bethanië in Loppem, een van Viérins meesterwerken, waarvan de bouw tot in de jaren 1950 zou doorgaan. Een andere parel uit zijn werk getuigt van zijn connecties binnen de toenmalige religieuze en politieke elite : in 1924 kreeg hij de opdracht van senator graaf Maurice Lippens (*NBW,* dl. XX, 560) en de Compagnie Immobilière du Zoute om een kerkje te bouwen dat dankzij de invloedrijke dominicaan Georges Rutten (*NBW,* dl. I, 793), spilfiguur van de ACV en senator, door de predikheren zou bediend worden. Het „Zoutekerkje" is een witgeschilderde West-Vlaamse Romaanse kerk met een typische achthoekige toren en een zadeldak van zichtbare houten spanten. Voor het in 1925 ingewijde bedehuis werd in 1929 een atrium met binnentuin gebouwd naar plannen van Jos en Luc Viérin. Samen bouwden ze in de jaren 1930 zeven parochiekerken : de Onze-Lieve-Vrouwekerk in De Panne (1930-1932), de grote koepelkerk van Christus-Koning in Brugge (1932-1934), de St.-Baafskerk in St.-Andries (1934), de St.-Jozefskerk in Koolskerke (1934-1937), de St.-Catharinakerk van Stene in Oostende (1934-1937), de H.-Hartkerk in Knokke (1935) en de H.-Familiekerk in Duinbergen (1939).

Voor de oorlog had Viérin de Visserskapel, huizen en villa's in Duinbergen gebouwd. In het interbellum bleef hij bijzonder actief in Duinbergen, Knokke en het Zoute, die zich toen tot succesvolle badplaatsen ontwikkelden. In Knokke ontwierp Viérin, samen met Antoine Dugardyn, het beroemde *Memlinc Hotel* (1923) en de uitbreiding van het *Golf Hotel* (1928), beide in typische Normandische vakwerkstijl. Tussen 1924 en 1937 realiseerde het architectenduo Jos en Luc Viérin het verkavelingsproject *Binnenhof* in Knokke (1932), en bouwde het veertien grote villa's in het Zoute. De meest prestigieuze ervan waren *Le Vieux Moulin* voor baron Jean-Charles Snoy et d'Oppuers (1933) en de Koninklijke Villa voor Leopold III in het Zwin (1934), beide in gestileerde Vlaamse regionale stijl met grote driehoekige witgeschilderde baksteengevels, grote rode pannendaken, houten kruisvensters en groene luiken. De interieurs waren sfeervol en warm, met houten meubels, grote schouwen, zichtbare balken en tegelvloeren. Dertig jaar na *Het Lijsternest* was de Koninklijke Villa meer dan de erkenning van een architectuurstijl ; ze bezegelde de keuze voor een landelijke levensstijl in gezond natuurschoon. Voor de koninklijke familie was het beslist 'modern' om in een villa met vakantie te gaan, in een huis op mensenmaat waar de familiale waarden gekoesterd konden worden. Toch rees er kritiek in traditionele kringen waar men niet begreep waarom de vorst in een boerderij moest gaan wonen.

Naast zijn verbazingwekkende bouwactiviteit bouwde Viérin tijdens het interbellum in Brugge nog een actieve politieke carrière uit. Toen na de Eerste Wereldoorlog het algemeen enkelvoudig (mannelijk) stemrecht werd ingevoerd, zagen de politieke partijen zich genoopt positie te kiezen ten aanzien van de „Vlaamse kwestie". Binnen de katholieke partij, die van 1876 tot 1924 gedomineerd werd door burgemeester Amédée Visart de Bocarmé, ontstond een polarisatie tussen de conservatieve Franstalige elite en progressieve leiders die open stonden voor medewerking met socialistische en Vlaamsgezinde groepen. Gezien zijn reputatie van gedre-

ven werker en Vlaamsgezind katholiek, zijn administratieve ervaring en zijn grote liefde voor Brugge, werd Viérin dan ook door de progressieven verzocht op hun verkiezingslijst te figureren. Zo kwam het dat hij op de gemeenteraadsverkiezingen van 24 april 1921 verkozen werd tot gemeenteraadslid van de Katholieke Partij binnen de stand van de vrije beroepen. Twee maanden later werd hij schepen van Openbare Werken, een ambt dat hij tot de verkiezingen van 16 oktober 1938 zou uitoefenen. Als schepen maakte hij de laatste drie jaren van het lange burgemeesterschap van Visart de Bocarmé mee en werkte hij vervolgens veertien jaar samen met Victor van Hoestenberghe die Brugs burgemeester was van 1924 tot 1956. Viérin was geen flamboyante volkstribuun zoals de Brugse socialist Achiel van Acker (*NBW,* dl. XVI, 3) maar een harde werker die zijn dossiers goed beheerste en over een uitgebreid netwerk beschikte zowel in Nederlands- als Franstalige katholieke en culturele kringen.

Naast zijn schepenambt was Viérin ook ondervoorzitter van de Commissie voor Stedenschoon en voorzitter van het Berek Openbare Werken, de twee adviesorganen die de politiek van de „Kunstige Herstellingen" van historische gevels schraagden. Bovendien was hij briefwisselend lid van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen voor West-Vlaanderen (pas in 1937 werd hij werkend lid). Om Brugge er nog „Brugser" te doen uitzien kende het stadsbestuur subsidies toe aan de eigenaars van op de toeristische routes gelegen panden om hen te stimuleren hun gevels te herstellen. Talrijke neoclassicistische gevels werden door kunstgevels vervangen of ontpleisterd en gerestaureerd met kruisvensters en trapgevels. Onder het bewind van Viérin stegen de restauratiepremies, werden de subsidiecriteria uitgebreid en werden niet minder dan 110 gevels kunstig hersteld door Brugse architecten. Het architectenbureau Viérin restaureerde zelf een tiental gevels en voerde ook andere restauraties uit in opdracht van de stad, o.m. de achtergevel van de Lakenhalle en de kloostervleugel van het Begijnhof. Van belangenvermenging was er toen nog

geen sprake. Tijdens het interbellum vonden in Brugge, behalve het herstel van de oorlogsschade en de heropbouw van de zeehaven, maar weinig grootschalige openbare werken plaats. Het conservatieve Brugge wou niet horen van modernistische stedenbouwkundige ontwikkelingen. Onder het bewind van Viérin werden slechts twee grote projecten ten uitvoer gelegd : de aanleg van het Guido Gezellekwartier, een wijk met een traditioneel stratenpatroon en historiserende architectuur, en de plannen voor een nieuwe Stationslaan in de Brugse stijl. Als oudstudent van St.-Lucas was Viérin in de eerste plaats opgeleid als architect, ingesteld op het tekenen en de studie van historische voorbeelden. De urbanisatietheorieën die zich tijdens het interbellum in andere architectuurkringen ontwikkelden waren hem totaal vreemd. Hij begreep dan ook niet waarom de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen hem de opdracht voor de bouw van het nieuwe station niet toevertrouwde en een wedstrijd organiseerde. In 1936 startte de bouw van een station in internationale stijl aan de hand van plannen getekend door de Brusselse architect Josse van Kriekinge.

Voor moderne architectuur bleek in Brugge geen plaats te zijn. Toch stelde Viérin zich als schepen en als architect de vraag naar de plaats van moderne architectuur in historische stadskernen. In 1938 gaf hij een lezing voor de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, met als titel *Het probleem der moderne bouwkunst in onze steden met monumentale gebouwen en bouwcomplexen uit het verleden.* Het centrale thema van zijn betoog was de eeuwige spanning tussen oud en nieuw, tussen traditie en moderniteit. Viérin legde uit hoe hij met zijn ontwerp van het nieuwe Museum voor Schilderkunst, het huidige Groeningemuseum, een moderne architectuur tot stand bracht die aanvaardbaar was in een historische stad. „Toch is hier geen aanleuning bij historische bouwstijlen merkbaar, veeleer de schoonheid en nuchtere zakelijkheid der moderne tendens. Wat aan de kunst van het verleden herinnert is hier niet de vormentaal maar

schaal en verhouding (...). Zo werd aan de moderne eisen ruimschoots tegemoet gekomen, zonder dat hierom het schone stadsbeeld werd verstoord". Viérin verdedigde nooit radicale standpunten en wist altijd compromissen te vinden. Zijn standpunt ten aanzien van de radicale stedenbouwkundige theorieën van zijn modernistische collegae en de internationale stijl, was duidelijk : „De gulden middenweg is noch vervalsing, noch destructie, maar behoud van het oude stedenschoon, altijd met inachtneming van de evolutie die elke kunst, omdat ze leven is, noodzakelijk moet doormaken : 'evolutie' en niet 'revolutie'". Deze laatste uitspraak kan beschouwd worden als het artistieke testament van Viérin.

Op 66-jarige leeftijd trok Joseph Viérin zich om gezondheidsredenen terug uit de politiek en leefde hij de laatste elf jaren van zijn leven rustig in zijn huis aan de Langerei 18. In de tuin achter het huis bevindt zich het architectenatelier dat zijn zoon Luc overnam en later zijn kleinzoon Piet. Enkele straten verder staat de middeleeuwse St.-Gilliskerk van wier kerkfabriek hij jarenlang voorzitter was. Vijf jaar na zijn echtgenote Pauline overleed Jos Viérin thuis op 23 februari 1949. Hij werd op de Centrale begraafplaats van Brugge in Assebroek begraven. Op zijn bidprentje staan naast reeds vermelde functies en titels : „vereerd met de pauselijke onderscheiding *Pro Ecclesia et Pontifice*, voorzitter van de Oudheidkundige Kring van Brugge, erevoorzitter van de Bouwmeesterkring van West-Vlaanderen, erelid van de „Société centrale d'architecture de Belgique", officier der Leopoldsorde, officier der Kroonorde". Verder leest men dat „een verdienstelijke man is heengegaan, een beste vader, een begaafd kunstenaar, een oprechte vriend, een overtuigd kristen". Deze formule typeert de St.-Lucaskunstenaar die zijn jeugdidealen heel zijn leven trouw bleef. „Zijn kunst was een gelukkige kruising van gezonde traditie en frisse hernieuwing. Met een ongeëvenaard meesterschap waar het ging om het herstellen van oude kunstwerken ; waarvan hij de poëzie begreep en kon doen herleven. Zoals niet een het hem kan nadoen. Waarom wij treuren om zijn verlies, en dankbaar blijven om het vele schone dat hij ons schonk". Heden zijn talrijke gebouwen die door Jos Viérin gebouwd, wederopgebouwd of gerestaureerd werden als historische monumenten beschermd. In december 2000 werd de historische binnenstad van Brugge in de werelderfgoedlijst van de UNESCO opgenomen.

Publicaties van Jos Viérin : *Over de landelijke woning aan de Vlaamsche kust. Kenteekens der bouwwijze van de streek*, Brussel, 1921 ; — *L'architecture régionale de la Flandre maritime, particulièrement dans ses rapports avec l'habitation rurale*, Brussel, 1921 ; — i.s.m. L. VIÉRIN, *Jos & Luc Viérin, Brugge, Bouwmeesters, Bouwkundige uitvoeringen/ Travaux d'architecture*, Antwerpen, 1933 ; — Het probleem der moderne bouwkunst in onze steden met monumentale gebouwen en bouwcomplexen uit het verleden, in : *Bulletijn der Koninklijke Commissies voor Kunst en Oudheidkunde*, 716, 1938.

Bronnen & lit. : BRUGGE, Archief Architectenbureau Viérin ; — BRUGGE, Stadsarchief ; — BRUGGE, Provinciaal archief West-Vlaanderen ; — BRUGGE, Vlaamse Overheid, Archief Afdeling Monumenten en Landschappen ; — BRUSSEL, Rijksarchief, Archief Dienst der Verwoeste Gewesten ; — Ph. DE WOUTERS DE BOUCHOUT, Une habitation de campagne [Het Lijsternest], in : *Bulletin des Métiers d'Art*, 7/2, 1907, 59-63 ; — ID., Une ferme flamande, in : *idem*, 7/9, 1908, 257-262 ; — A. DUMONT, L'architecte Joseph Viérin, in : *Tekhné*, 42/1, 1912, 33-39 ; — J. GHOBERT, L'église de Houthulst par l'architecte J. Viérin, in : *L'Émulation*, 44/4, 1924, 49-54 en pl. 13-16 ; — N. NOE, L'Église Saint-Dominique au Zoute (Belgique), in : *L'Artisan liturgique*, 5/23, 1931, 474-476 ; — H. HOSTE, Een 'Koninklijke villa' ?, in : *Opbouwen*, 10, 1934, 145-149 ; — M. DELETANG, Un maître du régionalisme. Joseph Viérin, in : *Bâtir*, 43, 1936, 737 ; — H. STYNEN, Profiel : Jozef Viérin (1872-1949), in : *M&L. Monumenten en Landschappen*, 1/3, 1982, 49-54 ; — H. DE LAET, De doorwerking van de verfraaiingsgedachte tijdens de wederopbouw : het plan Viérin voor Nieuwpoort (1906-1920), in : *M&L*, 2/5, 1983, 20-30 ; — F. GERMONPREZ, *Jozef De Coene en de Kortrijkse Kunstwerkstede*, Tielt, 1983 ; — G. WITDOUCK, *De architect Jozef Viérin (1872-1949), een monografie*, (onuitgegeven licentiaatverhandeling in de kunstwetenschappen, Rijksuniversiteit Gent), Gent, 1983 ; — M. SMETS ed., *Resurgam. De Belgische wederopbouw na 1914*, Brussel, 1985 ; — L. CONSTANDT ed., *Stenen herleven. 111 jaar 'Kunstige Herstellingen' in Brugge 1877-1988*, Brugge, 1988 ; — J. DE

MAEYER, Kunst en Politiek. De Sint-Lucasscholen tussen ultramontaanse orthodoxie en drang naar maatschappelijk-culturele vernieuwing, in : J. DE MAEYER ed., *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914* (Kadoc studies, 5), Leuven, 1988, 57-123 (118-120) ; — L. VERPOEST, De architectuur van de Sint-Lucasscholen : het herstel van een traditie, in : J. DE MAEYER ed., *idem,* 219-277 (266-273) ; — H. STYNEN, *De onvoltooid verleden tijd. Een geschiedenis van de monumenten- en landschapszorg in België 1835-1940*, Brussel, 1998 ; — L. MEGANCK, Viérin, Jozef, in : A. VAN LOO ed., *Repertorium van de architectuur in België van 1830 tot heden*, Antwerpen, 2003, 595-596 ; — J. CORNILLY, Tussen traditie en moderniteit. De wederopbouw van parochiekerken in West-Vlaanderen na de Eerste Wereldoorlog, in : *In de steigers. Erfgoednieuws uit West-Vlaanderen*, 15/3, 2008, 71-95 ; — E. VAN IMPE, Regionalism, Rationalism and Modernity in the Early Twentieth-Century St Luke Movement, in : L. VAN SANTVOORT, J. DE MAEYER, T. VERSCHAFFEL ed., *Sources of Regionalism in the Nineteenth Century. Architecture, Art and Literature,* (Kadoc Artes, 9), Leuven, 2008, 139-159 (149-150) ; — L. VAN SANTVOORT, *Back to Nature* : from Cottage to Farmstead, in : ID. ed., *idem,* 101-121 (111-113) ; — J. DE MAEYER, Regionalism, Secularisation and the Emancipation of St Luke Architecture in Belgium, 1900-1918, in : ID. ed., *idem,* 123-137 ; — J. CORNILLY, Th. COOMANS, L. DAUWENS, Themanummer Jos Viérin, in : *In de steigers. Erfgoednieuws uit West-Vlaanderen*, 16/4, 2009, 87-127 ; — L. DAUWENS, *De rol van schepen Jozef Viérin op het Brugse stadsbeeld (1921-1938)*, (masterthesis in de kunstwetenschappen, VUB), Brussel, 2009 (onuitgegeven) ; — *Over leven en werk van architect Jos Viérin*, Brugge, 2009.

Illustratie : plaat XXIV tegenover kol. 1069-1070.

Thomas COOMANS

VILLE, Gustaaf de, weerstander, politicus.

Geboren in Ninove op 8 september 1914, als zoon van Victor (Denderwindeke, 22 september 1874-Ninove, 13 juni 1952) en Maria Léontine Wittenberg (Pamel, 29 augustus 1881-Ninove, 15 april 1970). Behalve Gustaaf kreeg het koppel nog vier andere kinderen : Alfred (Ninove, 27 januari 1902-11 september 1977), Léopoldus (Ninove, 23 juli 1903-21 september 1967), Silvia Alphonsina (Ninove, 16 mei 1908) en Albert (Ninove, 14 juli 1910). Op 12 februari 1938 huwde Gustaaf de Ville de fabriekarbeidster Bertha de Coorde (Ninove, 14 januari 1916). Zij kregen twee kinderen : Johnny (Ninove, 19 december 1944) en Betty (Ninove, 4 september 1947). Overleden op 20 december 1979.

Gustaaf de Ville groeide op in een uitgesproken arbeidersgezin. Zijn vader was voor de Eerste Wereldoorlog bakker, nadien fabrieksarbeider en spoorwegbeambte, zijn moeder was huishoudster. Hij ging tot zijn zeventiende naar de middelbare school. In deze periode (eind jaren 1920) werd hij al lid van de Socialistische Jonge Wacht (SJW) van Ninove. Op zijn achttiende was hij secretaris van deze lokale SJW-afdeling die, naar eigen zeggen, zo'n driehonderd man sterk was. Eén jaar later vond hij werk als arbeider in de gloeilampenfabriek Sigtay. In 1934-'35 volbracht hij zijn legerdienst bij het veertiende regiment artillerie, waarna hij opnieuw aan de slag ging als arbeider, wellicht opnieuw bij Sigtay, waar hij na problemen met de directie werd ontslagen tijdens de algemene staking van 1936. Nadien werkte hij in de Ninoofse garenfabriek van de nv Sofilaine. Na zijn legerdienst werd De Ville opnieuw secretaris van de lokale SJW. In 1937 kwam hij in conflict met de leiding van de lokale Belgische Werkliedenpartij (BWP). Over de oorzaken van dit conflict lopen de meningen uiteen. In deze periode waren er spanningen tussen de nationale SJW, die tijdens en na de algemene staking van 1936 de Volksfrontidee, zeg maar samenwerking met de communisten, genegen was, en de nationale partijleiding, die vreesde dat zo'n samenwerking de partij weer op de oppositiebanken zou doen belanden. Zelf schreef Gustaaf de Ville het conflict toe aan het feit dat hij 'onregelmatigheden in het partijbestuur' van Ninove had aangekaart in een brief aan August de Block, de toenmalige nationale partijsecretaris van de BWP. De Block zou besloten hebben deze aanklacht in de doofpot te stoppen waardoor het tot een tweespalt kwam tussen De Ville en de lokale partijleiding. De ruzie met de Ninoofse BWP had evenwel vooral te maken met het feit dat De Ville, die in 1937 terug werkloos was geworden, zich begin 1938 vergeefs kandidaat had gesteld voor de functie van propagandist. Die post ging uiteindelijk naar Robert van Trimpont, de zoon van de lokale partijsecretaris Omer van Trimpont. De Ville kon dat maar moeilijk verkroppen en verliet vervolgens met enkele medestanders de SJW-afdeling Ninove. Zelf sloot De Ville nadien aan bij de Kommunistische Partij

Jos VIÉRIN, Bonifaciusbrug bij het Hof van Gruuthuse in Brugge, 1912 (foto : F. Strauven).

Jos VIÉRIN, Het Dominikanenkerkje van Het Zoute te Knokke, 1925.
Het atrium werd in 1929 toegevoegd (foto : F. Strauven).